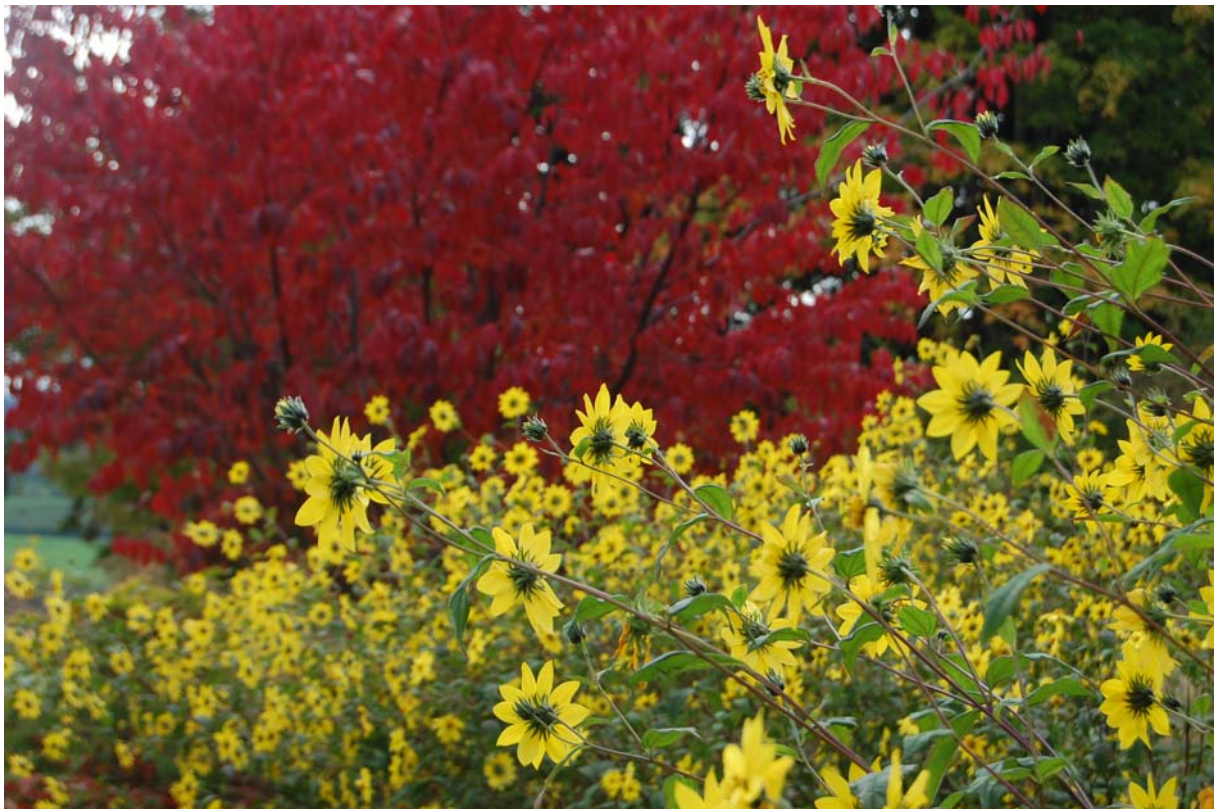

Den gemensamma bostadsgården

– en studie av vad de boende efterfrågar i sin bostadsnära utemiljö

Karin Edeskog

SLU, Sveriges Lantbruksuniversitet

Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Område Landskapsarkitektur

Författare: Karin Edeskog

Svensk titel: Den gemensamma bostadsgården – en studie av vad de boende efterfrågar i sin bostadsnära utemiljö

English title: The residential yard – a study of what the residents demand from their near situated outdoor environment

Nyckelord: Bostadsgård, Weak ties, offentligt, privat, trygghet, rymlighet

Handledare: Marie Larsson, Område Landskapsarkitektur, SLU Alnarp

Examinator: Maria Kylin, Område Landskapsarkitektur, SLU Alnarp

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i Landskapsarkitektur

Kurskod: EX0649

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Serienamn: Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2011

Program/utbildning: Landskapsarkitektprogrammet

Foto, framsidan: Emma Herloff, 2010

Sammandrag

Gemensamma bostadsgårdar kan fungera som en plats där de boende kan mötas och knyta sociala band, vilket kan bidra till en tryggare bostadsmiljö. Människor använder sin bostadsgård på olika sätt och i olika stor utsträckning och har därmed skiftande krav och förväntningar på gården. För många människor fyller gården främst ett syfte som utsikt från fönstret eller som en plats de passerar, medan andra använder gården mer aktivt. Men gården har möjlighet att bli en värdefull del av människors boende. Denna uppsats, som utgörs av litteraturstudier, har som syfte att identifiera de egenskaper och funktioner som gör att en bostadsgård uppskattas av de boende. Detta kan sedan vara till hjälp för dem som planerar och utvecklar bostadsgårdar.

Hur väl gården fungerar har dels att göra med fysiska aspekter, som dess storlek, hur dess avgränsning ser ut och hur lättillgänglig den är för de boende. De fysiska förutsättningarna kan vara avgörande för om de boende tar till sig gården som sin. Men gårdens användande påverkas även av det sociala klimatet och de boendes känslor av trygghet. Det finns inte en exakt lösning på hur en bostadsgård skall se ut men det finns fysiska lösningar som tenderar att fungera bättre eller sämre. Den fysiska utformningen kan alltså möjliggöra för aktiviteter och möten. Men i slutändan är det användarna, de boende, som avgör hur gården används.

Abstract

Residential yards can serve as a place where the residents can come together and establish social bands, which may contribute to a safer neighborhood. People use their residential yard in different ways and to varying degrees, which affects their demands and expectations of the yard. For many people the yard is primarily appreciated as a nice view from the window or as a place they pass, while others use the yard more actively. But the residential yard has the possibility to become a valuable part of people's home environment. This essay, which consists of literature studies, is intended to identify the qualities and functions that make the yard appreciated by its residents. This can be helpful for those planning and developing residential yards.

How well the residential yard functions has partly to do with the physical aspects, including the size, the boundaries, and the accessibility for the residents. The physical conditions may determine whether the residents will consider the yard as "theirs". But the usage of the residential yard is also affected by the social climate and the residents' feelings of security. There is not one single solution to what the residential yard should look like, but there are some physical solutions that tend to work better, and others tending to work less good. The physical design can allow for activities and meetings, but in the end it is the residents who determine in what way the yard is used.

Förord

Mitt kandidatexamensarbete behandlar ämnet gemensamma bostadsgårdar och under mitt skrivande har jag fått hjälp av flera personer som jag här vill passa på att tacka.

Först och främst ett stort tack till min handledare Marie för all positiv feedback, och för alla tips och råd på vägen. Samt för tips på litteratur inom ämnet.

Tack också till Klara och Erik för motläsning av uppsatsen, samt hjälpande feedback.

Jag vill också tacka Maria som läste och kom med synpunkter på arbetets innehåll och struktur.

Uppsatsarbetet hade inte varit detsamma utan er hjälp. Tack så mycket!

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING

Bakgrund och frågeställning.....	7
Mål och syfte	7
Material och metod	8
Avgränsningar	8
Begrepp	8

DEN GEMENSAMMA BOSTADSGÅRDEN

Vilka är gårdens användargrupper?	9
<i>Barn</i>	9
<i>Arbetande</i>	10
<i>Äldre människor</i>	10
<i>Icke boende</i>	11
<i>Reflektioner</i>	11
Hur används gården?.....	12
<i>Reflektioner</i>	13
Gårdens fysiska utformning	14
<i>Gårdens storlek</i>	14
<i>Reflektioner</i>	15
<i>Gårdens form</i>	16
<i>Reflektioner</i>	17
<i>Privat eller offentlig karaktär</i>	17
<i>Reflektioner</i>	18
<i>Tillgänglighet</i>	19
<i>Reflektioner</i>	19
<i>Användbarhet</i>	20
<i>Reflektioner</i>	20
<i>Vegetation</i>	21
<i>Reflektioner</i>	21
Gårdens sociala betydelse.....	22
<i>Begränsat umgänge</i>	22
<i>Weak ties</i>	22
<i>Reflektioner</i>	23
<i>Trygghet</i>	23
<i>Reflektioner</i>	24
<i>Delaktighet</i>	24
<i>Reflektioner</i>	25
AVSLUTANDE DISKUSSION	26
REFERENSER	28

INLEDNING

Bakgrund och frågeställning

Den finns där. Precis utanför din port. Kanske känns det som att du stiger in i en djungel, som liksom omfamnar dig med sin grönska och där kan du hitta din egna lilla plats. En liten oas i vardagslivets brus. Eller kanske möts du av en monoton yta med, i bästa fall, några ledsna spireor längs ena husväggen. Är du den person som engagerar hela grannskapet i den årliga kräftskivan, eller är du den som passerar över gården snabbare än blixten, för att inte fastna i en oönskad konversation med den äldre damen i 11b?

Bostadsgårdar kan se ut på många olika sätt och de kan användas på lika många sätt av sina invånare. För vissa har den en viktig roll i vardagslivet, som en plats för att umgås eller för att påta i sitt trädgårdsland en stund. För andra fungerar den mer som en sluss mellan hemmet och det som finns utanför. Något unikt med den gemensamma bostadsgården är att den är ämnad för en grupp människor, som dock inte själva valt att dela den med varandra. Är inte det som upplagt för konflikter? Jo, kanske. Men gården utgör också en möjlighet för människor att knyta sociala band, kontakter som inte skulle skapas i den helt privata sfären och inte heller i offentligheten.

Anledningen till att jag valt att skriva om just bostadsgårdar är att det är ett område som jag troligtvis kommer att arbeta med någon gång under mitt yrkesliv. Dessutom upplever jag att det finns många gårdar som är sparsamt använda av de boende. Jag ser därför att det finns en poäng i att undersöka vad det är människor efterfrågar i sin utemiljö. Detta för att kunna utveckla attraktiva bostadsgårdar som kan fungera som en naturlig förlängning av de privata vistelseytorna. För många människor är det just bostadsgården som är deras närmsta och mest lättillgängliga plats för vistelse utomhus, och den har möjlighet att vara en uppskattad del av människors boendemiljö.

Min övergripande frågeställning är: Vad efterfrågar de boende i sin bostadsnära utemiljö?

Jag kommer att undersöka vad det är som gör att människor vill använda gården. Har alla boende en önskan och ett behov av att använda den aktivt eller fyller den sin funktion genom att bara finnas där, som utsikt och en plats man passerar dagligen?

Mål och syfte

Syftet med denna uppsats är att identifiera vilka olika egenskaper och funktioner som bidrar till att en bostadsgård uppskattas och används av de boende. Arbetet har som mål att vara till vägledning för landskapsarkitekter och arkitekter vid utformning av bostadsgårdar. Uppsatsen kan också vara av intresse för andra yrkesgrupper som kommer i kontakt med bostadsgårdar, såsom anställda på bostadsföretag.

Material och metod

Detta arbete har sin grund i litteraturstudier av bl.a. böcker, avhandlingar och artiklar. Textmaterialet kommer att analyseras med kvalitativa metoder vilket innebär att analysarbetet sker löpande under studerandet av materialet. Detta resulterar sedan i en uppsats bestående av referat och citat varvat med egna kommentarer (Patel och Davidsson, 2003). Eftersom jag studerar bostadsgårdens roll i Sverige har jag använt mig av svensk litteratur baserat på svenska studier, med undantag för *Livet mellem husene* av Jan Gehl. Han behandlar danska utemiljöer men jag anser att det finns så pass stora likheter i klimat och kultur att dessa tankar går att applicera på svenska utemiljöer också. Den största delen av litteraturen är avhandlingar eller andra skrifter skrivna under de senaste decennierna. Många teser återkommer i både äldre och nyare studier, vilket talar för att även den äldre litteraturen har en fortsatt relevans inom ämnet. Dock har jag haft ett kritiskt förhållningssätt, särskilt till de äldre skrifterna.

I början av arbetsprocessen hade jag planer på att göra en mindre intervjustudie, av hur de boende på en befintlig gård uppfattade den och hur de använde den. Dock märkte jag att en stor del av litteraturen jag använde mig av var baserad just på intervjuer med boende på olika gårdar och dessa intervjuer var betydligt mer omfattande än den eventuella studie jag själv skulle hinna med.

Avgränsningar

I detta arbete valde jag att utgå ifrån de svenska förhållandena i första hand, dels för att det känns mest relevant för mig själv och min framtida yrkesroll, men också för att ämnet inte skulle bli för brett. Beroende på arkitekturtraditioner, klimat, kulturella sedvanor och flera andra aspekter finns det säkerligen skillnader mellan bostadsgårdar, och deras användning, i olika delar av världen.

Under arbetet hade det varit möjligt att begränsa sig ytterligare till någon av de aspekter jag tar upp i uppsatsen, men jag valde att se till ämnet med ett helhetsgrepp. Exempelvis skulle man kunna studera en specifik typ av gård men jag valde att studera olika typer, för att på så sätt också få en jämförelse dem emellan. Likaså har jag begränsat mig till att studera hur bostadshuset påverkar gården, men inte studerat byggnaderna i sig. De fysiska och sociala omgivningarna runt gården har en stor inverkan på gården i sig, och detta hade varit intressant att studera vidare, genom att titta på gårdar i olika typer av miljöer. Jag berör omgivningens påverkan till viss del, men utan att gå in i detalj.

Jag har studerat hur gårdars fysiska form kan påverka användningen. För att göra mina studier användbara valde jag också att se till olika typer av användargrupper och hur de samspelar på gården. Detta eftersom en bostadsgård inte kan planeras utifrån en typ av användning, utan de måste kombineras och för det krävs det att man beaktar olika användare.

Begrepp - Bostadsgård/gård

Definitionen av en bostadsgård/gård lånar jag ifrån Malena Larsvall (1996, sid. 16) som i sin avhandling beskriver gårdsrummet som de "obebyggda delar som bildas av omgivande byggnader och inhägnader".

I det här arbetet behandlar jag gårdar tillhörandes bostadshus. De här gårdarna kan i sin tur vara av mer eller mindre privat, respektive mer eller mindre offentlig, karaktär. Samt vara av skiftande storlek, form och material. I denna uppsats kommer jag att använda begreppen gård och bostadsgård i samma bemärkelse.

DEN GEMENSAMMA BOSTADSGÅRDEN

Vilka är gårdens användargrupper?

Vilken roll bostadsgården har för de boende är varierande och olika människor använder den på olika sätt. Eva Kristensson (1996) delar in gårdens brukare i tre kategorier: *den aktive brukaren*, *den passive brukaren* och *ickebrukaren*. Hon beskriver *den aktive brukaren* som en person som uppehåller sig mycket på gården, vilket kan vara t.ex. småbarnsföräldrar eller boende som solar, fikar och ägnar sig åt trädgårdsarbete på gården. *Den passive brukaren* anser sig uppskatta gården med dess grönska även om denne sällan uppehåller sig där. Slutligen beskriver hon *ickebrukaren* som någon som sällan är hemma och i princip inte har något intresse av gården och det sociala liv som finns där.

Människor har alltså olika förväntningar och krav på gården utifrån hur deras användningsmönster ser ut. I takt med att de boende byts ut kan alltså gården fungera och användas på olika sätt och i olika utsträckning.

Beroende på i vilken ålder och i vilken livssituation människor befinner sig i skiljer sig generellt sett deras användning av gården och andra närliggande utemiljöer. Ulla Berglund och Ulla Jergeby (1998) skriver: "Om man ser på människor i ålderskategorier intar gamla och barn en särställning i förhållande till utemiljön. Mer än de yrkesarbetande tillbringar de sin vardag i de stadsdelar där de bor."

Vidare väljer jag att behandla gårdens användare i grupperna *barn*, *arbetande* samt *äldre människor*. Jag nämner också de *icke boende* som en grupp, som finns representerad på vissa gårdar. De här grupperna ser jag som huvudgrupper, vilka har vissa generella drag som skiljer dem åt. Därför kommer jag inte att dela in dessa användargrupper i ytterligare grupperingar eller enligt andra parametrar, även om det hade varit möjligt.

Barn

I takt med den tekniska utvecklingen, t.ex. bilismen, har barns möjligheter att vistas fritt utomhus minskat. Så är fallet särskilt inne i städerna där det finns en mängd faror och hinder, vilket gör att barnen tvingas hålla sig under föräldrarnas uppsikt. Detta gör att barnens vistelse begränsas till relativt små arealer, i närheten av hemmet (Berglund och Jergeby, 1998). Det här pekar på värdet av att erbjuda gårdar med lekmiljöer som är varierande och dessutom upplevs som trygga av barnens föräldrar.

Berglund och Jergeby (1998) diskuterar huruvida man ska planera för särskilda lekplatser, eller om barnen helst leker med det som finns i "vanliga" utemiljöer, vilket gör att gården i mindre grad delas in i olika funktioner. I sina studier har de sett inrättade lekplatser som används mycket såväl som lite. Dock anser de att lekplatsen är viktig, dels eftersom den fungerar som en plats ämnad för barn, deras "egna" plats. Där det inte behöver vara städat och där barnen kan vistas på sina egna villkor utan alltför mycket översyn från de vuxna. De ser också att lekplatsen har en funktion som utgångspunkt och mötesplats för barnen. Även Jan Gehl (1996) har sett att lekplatsen fungerar som en mötesplats dit barnen kan gå för att träffa andra. Själva lekplatsen i sig har sedan ofta en begränsad mängd funktioner vilket gör att barnen till stor del uppehåller sig på andra platser runt omkring.

När man talar om barn och deras användande av gården berörs ofta även deras föräldrar, särskilt när det gäller mindre barn. Att vara med barnen är en av de vanligaste orsakerna till varför vuxna vistas på gården (Berglund och Jergeby, 1998), vilket talar för att

även de vuxnas behov av gården måste tillfredställas för att de i sin tur ska vilja vistas där tillsammans med sina barn.

Ofta fungerar leken som en social motor på gården och även barnens föräldrar kan samlas kring leken (Kristensson, 2007). Samtidigt som barnens lek fungerar samlade för dem och deras föräldrar, så kan den göra att andra brukargrupper känner sig ovälkomna på gården.

För boende utan barn känns det ofta inte lika självklart att vistas på gården och ibland kan det vara svårt att känna sig hemma bland barnfamiljerna (Kristensson, 1997). Lekredskap kan ge intrycket av att det är en plats endast för barn (Berglund och Jergeby, 1998) och flera författare poängterar värdet av platser som är avskilda från lekytorna (Sören Olsson, Gerd Cruse Sondén och Marianne Ohlander, 1997 och Kristensson, 2007). Där kan man vistas på avstånd från leken, men ändå betrakta den på håll, vilket många äldre människor uppskattar (Berglund och Jergeby, 1998). Vid de sittplatser som finns i anslutning till lekmiljöerna handlar umgänget, till stor del, om barnen.

Arbetande

De människor som förvärvsarbetar vistas mindre på gården än andra grupper, generellt sett. Detta beror mycket på tidsbrist, varför deras användande av gården, samt av andra utemiljöer, begränsar sig till transporter i första hand (Berglund och Jergeby, 1998). Men vuxnas sparsamma vistande på sina bostadsgårdar behöver inte innebära att de inte vistas utomhus. Berglund och Jergeby (1998) såg i sina studier att vuxna hellre promenerar än vistas på en och samma plats. Enligt dem, kan en anledning till att inte vilja vistas på gården, vara att man inte vill se sysslös ut och på så sätt uppfattas som lat, vilket anses "fult" i vår kultur. De talar om att vuxna ibland känner att de behöver ett nyttomotiv för att vistas ute, vilket ofta kan vara svårt då många aktiviteter utomhus främst riktar sig till barnen. Man skulle ibland även kunna tala om en "maskerad" nytta (Berglund och Jergeby, 1998). Med detta menar de att människor engagerar sig i något på ett passivt sätt, t.ex. att de betraktar någon slags aktivitet eller sätter sig ner men samtidigt visar att de är på väg någonstans eller har ett ärende.

Äldre människor

Som tidigare nämnts vistas äldre människor till stor del i och i närheten av sin bostad (Berglund och Jergeby, 1998). De har ofta gått i pension och de är ibland begränsade i sin fysiska rörlighet, vilket gör att de spenderar mer tid hemma. Många av de äldre, som har svårt att ta sig ut, uppskattar att betrakta gårdslivet inifrån sin lägenhet (Olsson, Cruse Sondén och Ohlander, 1997). Berglund och Jergeby (1998) upplevde, i sina studier, de äldre som mer engagerade i och intresserade av sina närmiljöer och av dem som vistas där. Som nämnt kan andra boende känna sig ovälkomna till platser där lekplatsen är alltför dominerande, detta gäller särskilt de äldre, enligt Berglund och Jergeby (1998). Nyttoperspektivet som många arbetande människor känner inför sin utomhusvistelse, kan även ses hos pensionärer som generellt sätt har mer tid till förfogande. De kan känna sig besvärade av att uppfattas som sysslösa och ensamma om de vistas utomhus utan någon direkt anledning till vistelsen (Berglund och Jergeby, 1998).

Icke boende

Även människor som inte bor på gården kan ibland betraktas som användare av den. Då Olsson, Cruse Sondén och Ohlander (1997) studerade en gård tillhörande ett höghus kunde de i intervjuer med de boende konstatera att merparten av de boende inte såg på gården som "sin gård". Detta eftersom gårdsytan i första hand användes som en transportsträcka för utomstående, vilket gör att platsen får en betydligt mer offentlig än privat karaktär.

Berglund och Jergeby (1998) såg dock i sina intervjuer med människor, som bodde vid gårdar med en mer öppen karaktär, att vissa av de boende uppskattade strömmen av passerande människor på gården. Många hälsade och pratade med dem som åkte eller gick förbi. Dock skall tilläggas att dessa passerande människor samtidigt bidrog till att göra gården otrygg, särskilt för barn som riskerar att bli påkörda av cyklister och mopedister.

Reflektioner – gårdens användargrupper

När man utformar bostadsgårdar är det viktigt att komma ihåg att gårdens befolkning med tiden kommer att bytas ut. Därför måste gården vara flexibel och kunna tillgodose de krav som för tillfället finns från de boende. Det är tydligt att barnen utgör en stor användargrupp och deras behov ska kunna tillgodoses. Detta är särskilt viktigt eftersom barn ofta har begränsade möjligheter att vistas själva utanför den närmsta boendemiljön, särskilt inne i städer. Dock verkar barnens vistelse kunna begränsa andra användare av gården, vilket är ett problem. Att arrangerade lekplatser har en funktion är tydligt, bl.a. är det viktigt att barnen får ha sin egen plats där de tillåts göra vad de önskar. På många gårdar förväntas de övriga ytorna se prydliga ut, och barnens lek kan anses förstöra ordningen. Jag tror dock att det finns en poäng i att begränsa lekredskapen så att de inte tar upp en alltför stor del av gården, eftersom vissa boende kände sig ovälkomna p.g.a. dem. Sedan kan den övriga gården utformas så att den kan fungera både för barnens lek och för andra grupper av användare utan att utestänga någon av grupperna. Dock ska man vara medveten om att möjligheten finns att någon grupp ändå tar platser i besittning. Något som uppmärksammas i litteraturen är bristen på aktiviteter för andra grupper än barnen. Många människor, t.ex. pensionärer och arbetslösa, har mycket fritid och det vore positivt om gården kunde möjliggöra meningsfulla aktiviteter även för dem.

Angående utomstående som vistas på gården kan konstateras att deras vistelse där ofta sker på bekostnad av de boende. Att helt stänga människor ute känns dock inte som en konstruktiv lösning, då mycket av städens yta skulle "försvinna" om det skedde i stor omfattning. Å andra sidan måste man se på gården som tillhörande de boende och deras önskemål och behov måste sättas i första hand. Önskvärt vore om utomstående kunde färdas i utkanten av gården, och begränsa deras vistelse dit genom att skapa en privat känsla närmare bostäderna.

Hur används gården?

I förra avsnittet uppmärksammades att olika människor samt olika generella grupper har skilda önskemål om hur de vill använda gården. I denna del kommer det att undersökas hur gården används och vilka olika funktioner den kan ha för de boende.

Nödvändiga aktiviteter, valfria aktiviteter och sociala aktiviteter

I Livet mellem husene delar Gehl (1996) in människors aktiviteter i det offentliga rummet i tre kategorier, *nödvändiga aktiviteter*, *valfria aktiviteter* samt *sociala aktiviteter*. *Nödvändiga aktiviteter* är ofta vardagsaktiviteter, som människor är tvungna att utföra t.ex. att gå till jobbet eller affären. Dessa göromål utförs i princip oberoende av de fysiska utemiljöerna. Motsatsen gäller för de *valfria aktiviteterna* som endast sker om utemiljöerna uppmuntrar till och möjliggör för dem. Valfria aktiviteter kan vara att t.ex. ligga och sola eller att gå en promenad. De *sociala aktiviteterna* är t.ex. barn som leker tillsammans, samtal människor emellan men även mer passiva kontakter, att se och höra andra människor. Gehl, (1996) konstaterar att de *sociala aktiviteterna* så gott som alltid har de andra två aktiviteterna som en förutsättning för att uppkomma. Han skriver vidare att, förutsättningen för att social interaktion skall uppkomma är att det vistas människor på en plats och genom den fysiska utformningen kan vistelse - och därmed också möten – möjliggöras. I många fall kan dessa möten röra sig om endast passiv kontakt, vilket i sig har en positiv inverkan på gemensamma platser.

I detta resonemang om hur platsens utformning påverkar användandet avser Gehl (1996) i princip alla gemensamma eller offentliga platser där människor vistas. Tankarna kan alltså bl.a. appliceras på bostadsgården.

Även Kristensson (2007) har sett att de sociala mötena uppkommer då den fysiska miljön tillåter det. Enligt henne kan gårdens användning delas in i fyra kategorier: *gården som bostadsnära uterum*, *gården som lekplats*, *gården som mötesplats* och *gården som utsikt*. De två förstnämnda kategorierna (*gården som bostadsnära uterum* och *gården som lekplats*) påverkar sedan hur gården fungerar som mötesplats (Kristensson, 2007).

Gården som bostadsnära uterum

Att gården fungerar som ett bostadsnära uterum innebär att den tillåter människor att använda den för olika vardagsaktiviteter såsom att umgås med andra, ägna sig åt trädgårdsarbete eller att leka. För att gården ska uppmuntra till denna typ av användning måste det finnas utrymme för olika typer av aktiviteter och plats för människor att vistas. Det är positivt om det finns flera olika sittplatser i olika lägen, för att på så sätt kunna rymma flera grupper av människor som har olika önskemål (Kristensson, 2007).

Gården som lekplats

Forskning pekar på att barnfamiljer utnyttjar gården mycket i jämförelse med andra brukargrupper, men gårdens utformning har betydelse för hur den används som lekplats. Bl.a. är det viktigt att gården rymmer olika typer av lekmiljöer som passar barn i olika åldrar. Samtidigt är det viktigt att det finns andra platser på gården där människor utan barn kan känna sig välkomna, för att inte utesluta deras användande till förmån för barnens (Kristensson, 2007).

Gården som mötesplats

För att människor ska vilja vistas på gården är det viktigt att den fungerar som ett bostadsnära uterum och som lekplats. I och med de boendes vistelse på gården finns möjligheten till möten dem emellan. Återigen belyses vikten av att det finns plats för aktiviteter, runt vilka människor kan samlas (Kristensson, 2007).

Gården som utsikt

Hur gården fungerar som utsikt för de boende påverkar inte gårdens funktion som mötesplats på samma sätt som de tidigare nämnda kategorierna. Däremot kan aktiviteter och människor på gården uppfattas positivt av många boende och göra utsikten mer intressant (Kristensson, 2007).

Även Berglund och Jergeby (1998) uppmärksammar utsikten som en av gårdens viktiga funktioner och de konstaterar att de boende främst vill ha utblick över natur och växtlighet. Men i sina intervjuer såg de också en önskan om att kunna se människor ifrån sitt fönster. Detta uppskattades främst av dem som har problem att ta sig ut p.g.a. ålder eller sjukdom, men som via utsikten ändå kan ta del av livet utanför. Men de tillägger att utsikten i sig kan uppmuntra till aktiviteter, då de boende ser att någonting händer på gården. Gehl (1996) skriver t.ex. att barn som har utsikt över lekplatsen kan lockas att själva gå ut om det befinner sig andra barn där.

Reflektioner – gårdens användning

Enligt Gehls teorier är det uppenbart att de som planerar våra utemiljöer har en viktig roll när det handlar om att skapa platser där människor kan mötas. Tidigare skrevs att gårdens användare kan delas in i *aktiva*, *passiva* och *ickebrukare*, och man kan reflektera över huruvida deras beteende beror på gården i sig eller om det beror på andra faktorer, såsom tidsbrist. Till vilken grad skulle man i så fall kunna påverka deras beteende?

Det kan vara lätt att fokusera på att platser utomhus i första hand måste ha en praktisk funktion, men det märks att bostadsgården även har en viktig funktion som utsikt, vilket främst är en estetisk tillgång. Men utsikten visade sig även ha ett socialt värde, då ett levande gårdsliv upplevdes intressant att titta på. I och med det kalla klimatet i Sverige är det en relativt begränsad del av året som människor vistas på gården. Därför bör man ha utsiktens värde i beaktande och skapa förutsättningar för att gården kan fungera som utsikt året runt. Det kan t.ex. handla om växtval, att erbjuda variation och skiftningar över året. En medvetenhet om detta kan vara positivt även för de boende som säger sig vara ointresserade av sin gård, och på ett delvis undermedvetet plan förbättra deras inställning till gården och grannskapet.

De allra flesta långvariga aktiviteter som sker på gården sker därför att människor har lust till det, men gården kan också användas för mindre frivilliga aktiviteter, såsom att laga cykeln eller liknande sysslor som passar bäst utomhus. Det är därför en fördel om det finns möjlighet till det nära hemmet, i det *bostadsnära uterummet*.

Gårdens fysiska utformning

Tidigare beskrevs begreppet bostadsgård som de "obebyggda delar som bildas av omgivande byggnader och inhägnader" (Larsvall, 1996, sid. 16). Detta säger dock ingenting om huruvida de boende, i intilliggande hus, ser på ytan som sin gård. Olsson, Cruse Sondén och Ohlander (1997) har i sina intervjuer med boende identifierat fyra viktiga aspekter, som skapar en känsla av att ytan ifråga upplevs som deras gård. Första kriteriet är att gården utgörs av en yta intill huset. Dessutom måste ytan avgränsas mot andra gårdar eller offentliga ytor, så att ett gårdsrum skapas. Den tredje aspekten, tillgänglighet, handlar om att de boende ska ha lätt åtkomst till gården, t.ex. via entréer direkt ut på gården, vilket ökar känslan av att det är deras gård. Slutligen skall det finnas möjlighet att använda gården på något sätt, t.ex. för lek, umgänge eller cykelparkering, annars betraktas den inte som en gård av de boende.

Vidare kommer det att behandlas hur olika fysiska aspekter påverkar gården och dess användning. Dessa är uppdelade i: *gårdens storlek, gårdens form, privat eller offentlig karaktär, tillgänglighet, användbarhet* samt *vegetation*. I realiteten samverkar dessa olika delar och de påverkar varandra men här studeras de separat för att se vilken betydelse de har enskilt.

Gårdens storlek

Plan- och bygglagen säger följande om storleken på de bostadsgårdar som byggs i Sverige:

"Om tomter tas i anspråk för bebyggelse som innehåller en eller flera bostäder eller lokaler för barnstuga, skola eller annan jämförlig verksamhet, skall det finnas tillräckligt stor friyta som är lämplig för lek och utevistelse på tomten eller på utrymmen i närheten av denna."
(PBL 3 kap 15 § 6 mom)

Det finns alltså inga exakta siffror att följa när det gäller storleken på en bostadsgård. Kristensson skriver "Bostadsgården liksom bebyggelsen formas av rådande stadsbyggnadsideal." (2007, sid. 4) Vidare skriver Kristensson (2003) att dagens planeringsideal talar för en förtätning av våra städer, dels p.g.a. en önskan om en större stadsmässighet men också p.g.a. ekologiska och miljömässiga aspekter. Denna utveckling har satt spår i stadslandskapet och många nybyggda områden har en högre täthet än tidigare byggda områden.

De gårdar som byggs anses alltså vara av tillräcklig storlek, men flera författare ifrågasätter på vilket sätt en liten gård påverkar dess användning. Efter erfarenheter från ett seminarium om bostadsgårdar kan Ole Reiter (2007) se att små gårdar ofta resulterar i att de aktiviteter som utförs på gården kan upplevas störande av de boende. Därmed blir det svårt att utforma en gård som uppmuntrar till gemenskap eller ser till barns och äldres behov. Han skriver: "De flesta exemplen visar en representativ gård, gestaltad för att ge prestige åt de boende och tillgodose deras narcissistiska behov. Den kan kategoriseras som en installation – ett tittskåp." (Reiter, 2007, sid. 3) Enligt Reiter finns det alltså en risk att de små gårdarna inte används rent fysiskt, utan i första hand fungerar som dekoration.

Även Kristensson (2007) kritiserar de trånga gårdarna och framhåller att de stora gårdarna är mer användbara då de har möjlighet att rymma fler aktiviteter. Detta påvisades under en studie som hon gjorde av sex stycken bostadsgårdar, tre av dem byggda inom

miljonprogrammet och de övriga tre byggda under 90-talet. De gårdar som byggdes under miljonprogrammet var betydligt större, då de byggdes med önskan om att skapa bostadsmiljöer där de boende hade tillgång till solljus, grönska samt stora utomhusarealer. Här såg hon, att i och med att de större gårdarna kan rymma fler aktiviteter kan de också tilltala fler människor. Dessa kan vistas på gården samtidigt utan att känna att de inkräktar på varandras göromål och det finns utrymme för att skapa olika rum på gården. På en liten gård kan barnens lek ofta upplevas som störande, särskilt om det är en kringbyggd gård med mycket hårdgjorda material. Kristensson (2007) poängterar att barns lek ofta är relativt ytkrävande och dessutom har yngre och äldre barn olika krav på sina lekmiljöer, vilka är lättare att tillgodose på en större yta.

Man måste komma ihåg att de olika aktiviteterna och vistelseytorna kräver ett visst avstånd emellan varandra för att olika grupper ska vilja vistas där samtidigt. Kristensson (2007) uppmärksammar även den inverkan som privata uteplatser kan ha på gården. Runt de privata uteplatserna skapas en zon som upplevs tillhöra det privata, och likaså i närheten av de fönster som finns ut emot gården. Hon konstaterar att en liten gård riskerar att kännas oanvändbar, om all mark ligger i närheten av privata uteplatser eller fönster. Dessutom framhåller Torseke Hulthén (2000) att eventuella konflikter eller problem, mellan de boende, kan bli svårare att hantera på en liten gård, där det finns färre platser att vistas på.

Det kan alltså konstateras att det finns en rad fördelar med en större gård, men det finns också nackdelar. Torseke Hulthén (2000) talar om gårdsrummets skala och menar att det finns en övre gräns för hur många människor som kan bo runt gården, samt för gårdsrummets storlek. Är de boende alltför många och gårdsytan alltför stor finns det risk för att kontrollen, överblickbarheten och ansvaret över gården försvinner. Hon tillägger också att en stor gård kan upplevas obehaglig för dem som vistas där, då man kan känna sig iakttagen utan att kunna identifiera betraktaren. Detta gäller särskilt för stora gårdar som är öppna och sparsamt möblerade.

Reflektioner – gårdens storlek

Det verkar finnas tydliga fördelar med en stor gård, och då främst att den har möjlighet att blir mer användbar för de boende. På en stor gård är det generellt sätt lättare att göra plats för olika aktiviteter och brukargrupper. Är gården alltför liten riskerar gården att tappa sin funktion som mötesplats, eftersom den inte möjliggör aktiviteter. Dock pekar utvecklingen på att nybyggda gårdar ofta är relativt små, vilket dels beror på trenden av förtätning i städerna. Men det kan nog också vara en reaktion på de stora gårdsytor som skapades under miljonprogrammet, vilka har fått mycket kritik. Problemet med gårdarna i miljonprogrammet tror jag dock har ganska lite med storleken att göra. Det är snarare detaljutformningen och deras otydliga rumslighet som gör dem oattraktiva. Samt det faktum att många miljonprogramsområden kan upplevas otrygga p.g.a. sociala faktorer, vilket påverkar gårdens användande. Men som Torseke Hulthén skriver så finns det risk att stora gårdar upplevs otrygga p.g.a. att det blir svårare för de boende att ha kontroll över alla som rör sig på gården. För att förbättra detta skulle man kunna utöka gården etappvis för de boende. Precis utanför porten finns en yta för ett begränsat antal boende och längre ut finns större arealer som fungerar gemensamt för samtliga boenden. Risken med det här är dock att de större arealerna upplevs som alltför offentliga, vilket gör att de boende känner mindre ansvar inför dem.

Gårdens form

Tidigare nämndes avgränsningen av gården som en viktig del i att ytan upplevs som just en bostadsgård för de boende (Olsson, Cruse Sondén och Ohlander, 1997). Hur gårdens avgränsning ser ut hänger till stor del ihop med byggnadernas form och placering.

Kristensson (2008) har identifierat några huvudsakliga gårdstyper. Dels den *kringbyggda gården*, vilken är den traditionella kvartersstadens gårdstyp, som skapar ett, mer eller mindre, slutet gårdsrum. En kontrast till dessa gårdar kom i och med funktionalismen och efterkrigstidens byggnadsideal, vars gårdar kan kallas *halvöppna* och känns igen från många miljonprogramsområden. Här är gården inte helt kringbyggd, men byggnaderna har en placering som är ämnad att skapa ett avgränsat gårdsrum. En tredje typ av gård är den *öppna gården*, som inte avgränsas av huskroppar. Dessa hus kan utgöras av t.ex. punkthus eller friliggande lamellhus. Dock kan gården få en avgränsning med hjälp av andra element än byggnader, t.ex. med vegetation eller plank. Författaren tillägger fortsättningsvis att det finns blandformer av de här olika gårdarna.

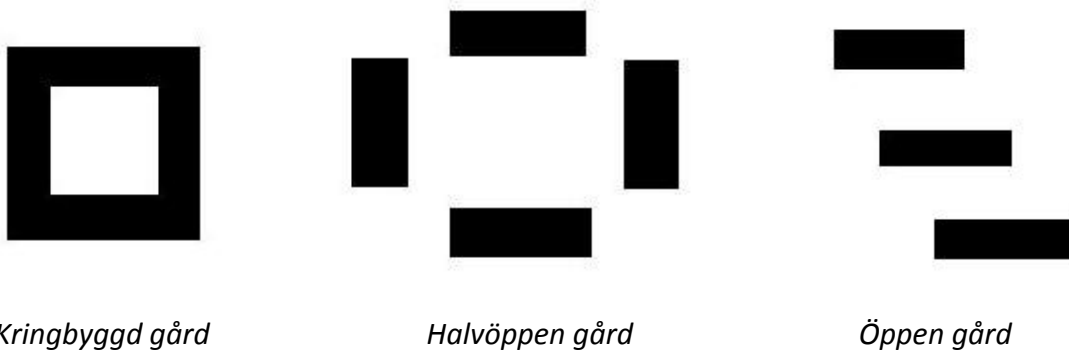

Illustration: Karin Edeskog

Är gårdens avgränsningar alltför oklara, t.ex. då det finns stora insynsmöjligheter utifrån eller möjlighet för utomstående att passera, minskar karaktären av gård (Torseke Hulthén, 2000). Olsson, Cruse Sondén och Ohlander (1997) framhåller hur kringbyggda gårdar ger bra förutsättningar för att skapa ett väl avgränsat gårdsrum, lätt för de boende att ta till sig som sin plats.

Gehl (1996) kritiserar funktionalismens byggnadsideal vilka uppkom som en reaktion på den täta kvartersbebyggelsen, som ansågs ohälsosam som bostadsmiljö. Följaktligen var tanken med funktionalismen att lägenheterna skulle få tillräckligt med solljus och luft och att de boende skulle ha tillgång till stora grönytor. Dock anser Gehl att man inte reflekterade över hur byggandet skulle påverka uteaktiviteterna och det sociala livet runt bostäderna. Han skriver: "Ingen havde ønsker om at reducere eller udelukke vaerdifulde sociale aktiviteter. Tvaertimod forestillde man sig, at de grønne plaener mellem husene ville danne ramme om mange rekrative aktiviteter og et rigt socialt liv." (Gehl, 1996, sid. 42) Resultatet av funktionalismens byggnadsideal innebar dock, enligt Gehl, dels att människor och olika funktioner spreds ut. Dessutom reducerades möjligheterna till uteaktiviteter p.g.a. att hus i långa räta linjer ger dåligt skydd mot väder och vind, vilket är en nackdel särskilt på platser med förhållandevis kallt klimat såsom i Norden.

Även Boverket (2008) har i en rapport rörande miljonprogramsområden uppmärksammas hur klimatet påverkar dessa gårdar. De konstaterar att många av de stora

halvöppna gårdar som inramas av vinkel- eller parallellställda hus har problem med vind. Dels är det svårt att hitta platser med lä och dessutom kan höga hus generera kraftiga vindar.

Med tanke på vårt relativt kalla klimat här i Norden är det viktigt att beakta det vid utformande av bostadsgårdar. Gehl (1996) skriver att våra utemiljöer ska kunna erbjuda skydd mot dåligt väder men samtidigt ge tillgång till sol vid vackert väder. Vidare säger han att det redan i planeringsfasen är möjligt att påverka hur klimatet kommer att bli, i en positiv eller negativ riktning, beroende på hur byggnader placeras och utformas. T.ex. är det möjligt att minska vindens påverkan på en gård. Men i slutändan avgörs en plats vistelsemöjligheter av dess mikroklimat, vilket kan påverkas av vegetation, tak och andra rumsliga element.

Reflektioner – gårdens form

Angående gårdsrummets avgränsningar verkar kringbyggda gårdar förespråkas av många då de skapar ett tydligt gårdsrum och även har bättre möjligheter för att skapa ett bra klimat på gården. Att de ger skydd mot vind anses positivt, men risken finns även att de blir alltför varma på sommaren om det är helt vindstilla. De måste dessutom ha en viss storlek för att få in tillräckligt med solljus mellan husen. En nackdel med kringbyggda gårdar är att de stänger in grönskan mellan husen vilket kan göra att områdena på utsidan av byggnaderna upplevs som mindre gröna, jämfört med områden där det finns halvöppna, eller öppna gårdar. Men här återkommer vi till frågan om hur mycket hänsyn man ska se till de icke boende, då gården trots allt är avsedd för de boende. Slutligen ska poängteras att alla olika gårdstyper har sitt användningsområde, t.ex. är punkthuset lämpligt i kuperade områden. Troligtvis kan alla typer av bostadshus skapa bra gårdar men hjälp av vegetation, markens kupering och andra element. Det bästa måste trots allt vara en variation av olika typer av byggnader och bostadsgårdar.

Privat eller offentlig karaktär

Gårdens form avgör till stor del huruvida gården får en privat eller offentlig karaktär, och det har i sin tur betydelse för om de boende uppfattar ytan som sin gård.

Har gården oklara avgränsningar och möjligheter för utomstående att passera över den uppfattas den som mer offentlig (Torseke Hulthén, 2000). Flera författare betonar det viktiga i att låta bostadsgården utgöras av flera nivåer i skalan privat - offentligt (Olsson, Cruse Sondén och Ohlander, 1997 och Gehl, 1996). Olsson, Cruse Sondén och Ohlander (1997) delar upp dessa skalnivåer på följande sätt: *privat* – utrymmen som hör till den egna lägenheten och alltså kontrolleras av den enskilde boende. *Halvprivata ytor* - olika slags utrymmen som är tillgängliga för flera av de boende men ej för utomstående. *Halvoffentliga ytor* - tillgängliga för en grupp av boende men är även öppna för utomstående. *Offentliga ytor* - är öppna för och riktar sig till alla.

Övergångarna mellan de olika graderna av privat- och offentlighet ska enligt Gehl (1996) vara fysiskt tydliga utan att fungera isolerande och blockera sikten dem emellan. Gehl (1996) ser flera vinster med att skapa halvprivata ytor utanför bostäderna, att jämföra med en direkt övergång från privat till offentligt. Han menar att de boende på så sätt upplever en starkare tillhörighet till gården, vilket ger ökade trygghetskänslor och bidrar till ett större kollektivt ansvar. Olsson, Cruse Sondén och Ohlander beskriver det som: "Här finns en integritetsaspekt som är lite svår att beskriva men som tycks handla om att man tillsammans med andra har ett område som är 'vårt' och som är avskilt från det som ligger därutaför." (Olsson, Cruse Sondén och Ohlander, 1997, sid 104) Vidare konstaterar de att känslorna av

trygghet och kontroll har mycket att göra med gårdens utformning, framförallt med dess avgränsning utåt, vilken kan utgöras av hus, portar, murar, lås m.m. Alltså, om det finns en tydlig avgränsning fungerar gården bättre i det här avseendet. De tillägger att, beroende på hur omgivningen upplevs, gällande trygghet och säkerhet, kan det behövas olika grad av fysiska barriärer, såsom lås. Olsson, Cruse Sondén och Ohlander (1997) poängterar dock ett problem med gårdar som är låsta, vilket främst gäller kvartersgårdar inne i städerna. Nämligen att för många lås och barriärer kan skapa obehagskänslor.

En motsats till slutna kvartersgårdar kan sägas vara miljonprogrammets gårdar, som ofta har en halvoffentlig karaktär. Det halvoffentliga intrycket beror inte bara på deras stora skala, utan även på deras standardiserade gestaltning samt ett relativt begränsat underhåll och skötselinsatser (Reiter, 2007). Ofta saknar de privata och halvprivata zoner (Boverket, 2008). Man kan således anta att trygghets- och ansvarskänslorna är förhållandevis svaga på dessa gårdar.

I *Bulletinen* intervjuade Olsson Lieberg (2007) en landskapsarkitekt angående hans erfarenheter från gårdarna i Hammarby sjöstad och där poängteras att en stor gård inte nödvändigtvis medför att de boende inte känner ansvar inför gården. Om de boende vid en stor gård har kontroll över vilka som vistas och rör sig på gården är det troligt att de också känner ett gemensamt ansvar över gården. Angående stora gårdar skriver hon också om möjligheten att där kunna skapa flera olika rum med olika grader av privathet. Hon skriver:

” Det allra bästa är om man kan hitta en glidande skala mellan den privata bostaden och gården, om man liksom kan gå från något helt privat ut i något halvprivat och väl ute på gården både hitta nya avgränsade rum, där man får vara ifred, och rum där man kan vara många samtidigt. Sådant går att åstadkomma om gården är rymlig.”
(Olsson Lieberg, 2007, sid. 5)

Privata uteplatser utgör en tydlig privat zon på gårdar och tidigare nämndes att i och med att de genererar en privat zon även runt om riskerar en liten gård att bli oanvändbar bortsett från uteplatserna (Kristensson, 2007). Olsson, Cruse Sondén och Ohlander (1997) har dock sett att de privata uteplatserna är mycket uppskattade, särskilt av vuxna som ofta utnyttjar sin uteplats om de har en, men bara undantagsvis vistas på den gemensamma gården. De ser att de privata uteplatserna fungerar som en naturlig del av hemmet och de boende kan till viss del påverka dess utförande. Kristensson (1997) har sett att många människor ser på gården som en mötesplats i första hand, och inte som en rofylld plats där man kan vistas ensam. De här människorna väljer istället att vara på sin uteplats om de vill koppla av. Avslutningsvis kan sägas att ibland uppkommer argument om att inte bygga privata uteplatser, för att på så sätt göra den gemensamma gården mer använd av vuxna. Detta motsätter sig Olsson, Cruse Sondén och Ohlander (1997) och de skriver: ”Det vore bra konstigt att ta bort en av bostadens högst uppskattade kvaliteter för att få se ett rikare gårdsliv. Det vore att underkänna människors val och se platsen som viktigare än dess invånare.” (Olsson, Cruse Sondén och Ohlander, 1997, sid. 61)

Reflektioner – Privat eller offentlig karaktär

Att skapa platser som upplevs privata respektive offentliga handlar dels om rent fysiskt otillgänglighet eller tillgänglighet. Men gränserna kan också visas på mer subtila sätt, och det finns exempel på många gårdar som upplevs privata utan att de är låsta. Som Olsson, Cruse

Sondén och Ohlander skrev så kan för många lås ge obehagskänslor. Låsen ger ofta ett intryck av att det här är ett osäkert och farligt område, vilket känns otrevligt, särskilt för de som passerar utanför gården. Samtidigt kan låsen ge en ökad trygghet för de boende, särskilt om de bor i ett område som de själva upplever som otryggt. Men överlag tror jag att det är bättre att försöka skapa en känsla av privatitet genom utformningen. Det kan handla om att använda material och växter som skiljer sig från de man använder i mer offentliga miljöer. På så sätt uppfattar utomstående att det är en privat gård, men gränsen blockerar inte sikten utifrån.

Det finns argument mot att bygga privata uteplatser, t.ex. att delar av gården privatiseras, och den kan i sin tur bli mindre livfull. Å andra sidan nämner flera författare att de privata uteplatserna överlag är mycket uppskattade av de boende, vilket talar för att privata uteplatser bör byggas om förutsättningarna tillåter det.

Tillgänglighet

Att som boende enkelt kunna ta sig ut till gården har en stor betydelse för användningen av den. Det är t.ex. viktigt att det finns utgångar till gården direkt från bostadshuset (Olsson, Cruse Sondén och Ohlander, 1997). Entréer direkt ut på gården gör också att de boende känner att det är deras gård, som är till för dem, (Olsson Lieberg, 2007).

För många människor är bostadsgården främst en plats de passerar och inte nödvändigtvis en plats för längre vistelse. Men nås entréerna till bostäderna inifrån gården fungerar gården som en mötesplats även för dessa människor. De kan hälsa eller stanna och prata med sina grannar på väg in eller ut (Berglund och Jergeby, 1998). Det nämndes tidigare att många människor – särskilt förvärvsarbetande – vistas lite på gården p.g.a. tidsbrist (Berglund och Jergeby, 1998).

Men har de en enkel förbindelse ut till gården kan man anta att deras vistelse där underlättas. Angående det skriver Gehl (1996) att om det är svårt att ta sig mellan bostaden och gården, t.ex. om de boende måste använda hiss eller trappor, så minskar utomhusvistelsen kraftigt. Han ser särskilt att de spontana och kortvariga aktiviteterna uteblir, men för att uppmuntra till gårdsvistelse är det en fördel om det finns platser för vistelse nära utanför porten. Vidare säger han att gårdarna intill höga hus generellt sett får en mer offentlig karaktär, detta till viss del p.g.a. att det är besvärligt för de boende att ta med sig möbler, leksaker och andra tillhörigheter ut på gården. Gehl (1996) förespråkar istället låga bostadshus där de boende har utgångar direkt ut, och på så sätt tillåts aktiviteterna att flyta in och ut ur bostaden. Även Kristensson (2007) har identifierat att privata uteplatser förenklar transporten mellan bostaden och gården. Hon ser att de fungerar som en länk till gården, och är särskilt uppskattade av barnfamiljerna eftersom barnen lätt tar sig ut samtidigt som föräldrarna har en bra överblick ifrån uteplatsen.

Reflektioner – Tillgänglighet

Det går att se en risk för ojämlikhet mellan människor bosatta på olika våningar. De som bor på nedre botten med uteplats verkar uppleva att de har en betydligt enklare åtkomst till gården än vad andra boende har. Man kan tänka sig att detta skulle kunna bidra till att de, till viss del, även tar resten av gården i besittning, särskilt om det är en liten gård. Detta kan i sin tur leda till att de övriga boende känner en svagare koppling till gården och använder den i mindre omfattning. Enligt Gehl är en lösning, på dilemmat angående tillgänglighet, att bygga låga hus. Dock finns det många anledningar som säger att vi bör bygga höga hus idag.

Användbarhet

Tidigare nämndes att gårdens användbarhet är viktig för att människor ska uppfatta gården som just en gård (Olsson, Cruse Sondén och Ohlander, 1997). Människor önskar t.ex. att det finns sittplatser och att barnen ska kunna leka där men att det samtidigt finns plats för vuxna att vistas på gården (Torseke Hulthén, 2000). I avsnittet om gårdens användare konstaterades att det på gården ofta saknas aktivitetsmöjligheter för andra än barnen, vilket kan vara en förklaring till vuxnas begränsade vistelse på gården (Berglund och Jergeby, 1998).

Det skall dock poängteras att de fysiska förutsättningarna inte står som ensam anledning till att aktiviteter uppkommer, men däremot kan de yttre förhållandena uppmuntra till det. Kristensson (2007) har sett att det på en rymlig gård finns större möjligheter för olika aktiviteter att äga rum. Vidare kan motsatsen, en liten gård, ha svårt att rymma de aktiviteter som de boende önskar kunna ägna sig åt. Istället riskerar gården att främst fungera som dekoration då den har förlorat sin användbarhet.

Klimatet är en viktig aspekt angående gårdens användbarhet och på en större gård underlättas tillgången till solljus, vilket är en viktig faktor vid utomhusvistelse (Olsson, Cruse Sondén och Ohlander, 1997). Gården kan med fördel delas in i flera olika rum, och på så sätt tillgodose önskemål om både sol och skugga. Dessutom är det möjligt att skapa platser som är skyddade från vinden (Berglund och Jergeby, 1998). Berglund och Jergeby (1998) framhåller fördelarna med lösa möbler, som kan flyttas runt utefter önskan om sol respektive skugga eller större eller mindre avskildhet. Ofta är det också uppskattat att förlägga sittplatser en bit ifrån lekytorna, för att skapa platser även för andra grupper (Olsson, Cruse Sondén och Ohlander, 1997).

En aktivitet som efterfrågas av många boende verkar vara möjligheten att odla eller ägna sig åt annat slags trädgårdsarbete (Torseke Hulthén, 2000 och Olsson, Cruse Sondén och Ohlander, 1997). Genom att ägna sig åt en aktivitet, såsom odling eller skötsel, får de boende en legitim anledning att vistas på gården och de slipper känna att de upplevs som lata eller sysslolösa. Dessutom kan en sådan aktivitet generera sociala möten mellan de boende på gården (Berglund och Jergeby, 1998).

Magnus Bergquist (1989) ser en förklaring till att det inte etablerades möjligheter för bostadsnära odling under funktionalismen. Nämligen att man ville skilja på arbete och fritid, och utemiljöerna skulle användas för rekreation, medan trädgårdsarbete ansågs likna arbete i alltför stor grad. Bergquist har dock sett att trädgårdsarbetet kan ha stor betydelse för människor med mycket fritid, såsom pensionärer eller arbetslösa. Detta eftersom det ger dem en meningsfull syssla som kan liknas vid ett arbete.

Reflektioner – användbarhet

För att en gård ska vara användbar upplevs flexibilitet vara viktigt. Både i det långa loppet, att gården skall kunna anpassas efter dem som bor på gården för tillfället, men också i kortare perspektiv. I ett längre perspektiv kan det handla om att förändra olika ytor och funktioner beroende på de boende, t.ex. har studenter andra önskemål än barnfamiljer vilket påverkar vad som ska finnas på gården. Det kan också handla om att erbjuda odlingsmöjligheter, men är odlingslotterna sedan inte längre efterfrågade kan de tas bort, eftersom de annars kan se skräpiga ut. En annan slags flexibilitet handlar om att gården skall kunna användas mångsidigt av olika användare. Det är positivt om t.ex. möbler kan flyttas runt, utefter användarens önskemål om väder eller beroende på hur många som skall samlas.

Vegetation

Gårdens grönska är något som de allra flesta boende uppskattar och Olsson, Cruse Sondén och Ohlander (1997) såg i sina studier att de mest önskade förändringarna på gården handlade om mer grönska.

Vegetationen är central i gårdens estetiska upplevelse och den kan ge naturupplevelser bl.a. i och med årstidens växlingar Dessutom kan vegetationen fungera som rumsindelare inom gårdsrummet och även minska insynen in i lägenheterna (Kristensson, 1997). Kristensson betonar rymlighetens betydelse för att skapa bra gröna miljöer. Är gården rymlig finns möjligheten att skapa varierade miljöer med både öppna och lummigare delar. Kristensson (2007) säger vidare att på en mindre gård tas en större andel av markytan upp av gångar och angöringsytor, vilka utgörs av hårda material. Ett resultat av en sådan hårdgjord gård, kan vara att den skapar mycket buller, t.ex. från lekande barn. Detta att jämföra med en gård med mer vegetation och gräsmattor, där växtligheten har en bullerdämpande effekt.

Kristensson (1997) har i sina studier sett en önskan om gårdar med traditionell trädgårdskaraktär, vilket kan beskrivas som en välskött, småskalig gård med mycket blommor, fruktträd och bärbuskar.

Även Olsson Lieberg (2007) betonar värdet av att plantera växter med trädgårdskänsla på gemensamma gårdar, vilket gör att de känns mer privata. Gärna ska de boende ha möjlighet att själva odla, t.ex. perenner. Hon förklarar att på så sätt skiljer sig bostadsgårdar ifrån offentliga parker där det främst växer träd och buskar. Även gårdens skala hjälper till att ge associationer till en trädgård, då en trädgård i allmänhet är mindre än en park.

Gårdens grönska har ett stort värde även som utsikt, då det trots allt är många människor som inte vistas särskilt mycket på gården, men ändå uppskattar att ha gården som utsikt ifrån fönstret (Berglund och Jergeby, 1998).

En viktig del gällande vegetationen, men även resten av gården, är skötsel aspekterna. En bra skötsel av gemensamma ytor anses viktigt av många boende (Olsson, Cruse Sondén och Ohlander, 1997). Kristensson (1997) har uppmärksammat att en välskött gård kan inverka positivt på de boendes, och även andras, attityd gentemot ett bostadsområde. I lågstatusområden kan en välskött gård minska känslan av att bo i ett område med lägre status. Dessutom säger Boverket (2008) att människor har en tendens att bry sig mindre om platser som är slitna, jämfört med dem som är välbehållna.

Reflektioner - vegetation

Många boende efterfrågar växter med trädgårdskaraktär till sin bostadsgård, vilket troligen dels beror på att det är sådana växter människor är vana att se i trädgårdar traditionellt sett och därför ger oss en trygg och hemtrevlig känsla. Dessutom skiljer sig denna typ av växter från de man brukar se i parker och på andra platser i städerna. Dock kan man uppleva att många bostadsgårdar, särskild de tillhörande större förvaltningar, använder ett begränsat antal växter, som ofta känns igen även från offentliga miljöer. Anledningarna till det är nog flera bl.a. ekonomi och önskan om en lätt skötsel. Det är ett förståeligt resonemang: hellre lättkött och därmed välskött, än en mer krävande skötsel som inte görs ordentligt, vilket skapar ett ovårdat resultat.

Gårdens sociala betydelse

”Bostadsgården är en underskattad resurs. I ett socialt perspektiv kan den bostadsnära utemiljön spela en viktig roll för människors trivsel och därmed också för trygghet och stabilitet i ett bostadsområde.”

(Kristensson, 2007, sid. 40)

Men en gård som anses bra avseende de fysiska aspekterna fungerar inte nödvändigtvis bra som mötesplats. Kristensson (2007) har sett att samspelet mellan människor har en minst lika stor roll som de fysiska förutsättningarna. Hon förklarar att om de boende känner sig otrygga på gården eller i bostadsområdet kan lusten att vistas där minska. Medan motsatsen, om man känner de som brukar vistas på gården, känns det ofta lättare att gå ut dit. Även Olsson, Cruse Sondén och Ohlander (1997) förklarar att gårdens utformning i sig inte automatiskt skapar gemenskap, men man kan bygga så att gemenskap lättare skapas. De har särskilt sett att gemenskaper ofta uppkommer mellan människor som har liknande livssituationer eller värderingar, t.ex. barnfamiljer eller pensionärer. I sina studier kunde Olsson, Cruse Sondén och Ohlander (1997) se ett relativt starkt samband mellan hur gården fungerar och hur det sociala fungerar och i många fall kan gården vara en förutsättning för att skapa ett bra grannskap.

Här kommer jag att behandla olika aspekter som berör gårdens sociala funktion, såsom önskad grad av grannkontakt samt känslor av trygghet och delaktighet i gården.

Begränsat umgänge

Flera författare framhåller att de allra flesta människor värdesätter att ha bra relationer till sina grannar men att många samtidigt vill upprätthålla en tydlig gräns mellan privatlivet (den egna bostaden) och de gemensamma ytorna (t.ex. gården) (Olsson, Cruse Sondén och Ohlander, 1997 och Torseke Hulthén, 2000). Olsson, Cruse Sondén och Ohlander (1997) nämner två aspekter som kan sägas ligga till grund för detta tydliga gränssättande. Dels den idé om privat- och familjelivet, där man kan vila ut på avstånd från det offentliga och mer krävande livet utanför. Dessutom har människor en önskan om att vara oberoende och kunna välja själva vad de vill göra och vem man vill umgås med.

De flesta människor vill inte umgås med sina grannar i hemmet, men vill samtidigt ha en viss kontakt med dem. Detta talar för att de gemensamma ytorna (bl.a. gården) har en betydelse som platser för social interaktion, där de boende kan vistas på sina villkor med möjligheten att begränsa hur mycket eller hur lite kontakt de vill ha med sina grannar.

Weak ties

Den önskvärda kontakten mellan grannar, generellt sett, tycks vara en ytlig kontakt som inte innebär några förpliktelser men samtidigt fungerar som en trygghet. Denna typ av kontakt mellan människor kallas i forskningen för ”Weak ties”, eller ”svaga band” på svenska, och innebär att människor känner igen varandra, hälsar och småpratar, men utan att engagera sig djupare i bekantskapen. Dessa ytliga kontakter har en funktion i samhället då de kan fungera som brobyggare mellan olika grupper och på så sätt ge en ökad känsla av trygghet och tillhörighet (Berglund och Jergeby, 1998). Olsson, Cruse Sondén och Ohlander (1997) har funnit några grundläggande önskemål bland boende angående deras grannar. Dels att *veta* vilka som bor runt gården. Detta skapar en trygghetskänsla, medan människor som de boende inte känner igen kan upplevas som skrämmande. Dessutom vill människor befinna

sig i en trivsamt social miljö, "[...] ett slags grundläggande intresse av att ingå i ett socialt sammanhang där man reagerar på andra och själv får reaktioner från dessa." (Olsson, Cruse Sondén och Ohlander, 1997, sid. 46) Dessa "Weak ties" kan också underlätta för människor att samordna sig och samarbeta angående angelägenheter som rör dem gemensamt. T.ex. kan de hjälpa varandra eller samarbeta kring problem som finns i grannskapet (Olsson, Cruse Sondén och Ohlander, 1997).

Det skall tilläggas att de här mer ytliga bekantskaperna kan utvecklas till djupare relationer om det finns ett intresse av det. Gehl (1996) betonar vikten av att människor möter varandra spontant i vardagslivet. Han skriver att de här mötena kan hjälpa människor att upprätthålla de mer ytliga kontakterna på ett relativt enkelt sätt men också bidra till att fördjupa dem.

Reflektioner – begränsat umgänge och Weak ties

Här kan man se att gården har en funktion även för de användare som säger sig vara ointresserade av den, de så kallade *ickebrukarna*. Gården är ofta en plats där människor uppehåller sig, vilket bidrar till att de boende lär sig att känna igen varandra och hälsar när de möts. Detta berör också *ickebrukarna* även om dessa aldrig vistas på gården utan bara passerar över den. I och med att grannarna känner igen varandra skapas en trygghet och en slags gemenskap, ibland väldigt ytlig, men ändå en gemenskap. Ett problem som Kristensson tog upp är resultatet av ett dåligt socialt klimat. Detta kan göra att en gård som är "bra" enligt de fysiska förutsättningarna ändå inte används för att de boende känner sig obekväma och otrygga med att vistas där. Att lösa det här problemet är komplext och det räcker sällan med att förändra själva gården. En förbättrad standard och skötsel på gården kan dock ha en positiv inverkan. Som vi sa tidigare så kan det vara ett sätt att höja, eller i alla fall inte ytterligare sänka, ett bostadsområdes status, vilket i sin tur kan påverka de boende där.

Trygghet

Vilken känsla av trygghet som finns på gården hänger mycket ihop med dimensionen privat och offentligt (Olsson, Cruse Sondén och Ohlander, 1997), som behandlades tidigare. För att känna sig trygg på gården är det viktigt att gården uppfattas som ett rum avsett för de boende, en plats som de känner ansvar för och tillhörighet med. Vidare skriver Olsson, Cruse Sondén och Ohlander (1997) att känslorna av kontroll och trygghet påverkas mycket av gårdens fysiska utformning, särskilt avgränsningarna utåt. De har sett att gårdar med en tydlig avgränsning fungerar bättre ur avseendet trygghet och kontroll. Att veta vilka som bor runt gården och känna igen de som vistas där ger en trygghet, då främlingar ibland kan upplevas som skrämmande (Olsson, Cruse Sondén och Ohlander, 1997). I avsnittet om gårdens användare beskrivs hur människor som inte bor på gården kan anses vara användare av den, något som oftast bidrar till att ge gården en otryggare karaktär. Detta kan handla om att utomstående passerar över gården, då den fungerar som en genväg (Olsson, Cruse Sondén och Ohlander, 1997).

Som motsats till dessa gårdsrum, som ter sig inbjudande även för ickeboende, finns låsta och slutna kvartersgårdar, vanliga i städer. Olsson, Cruse Sondén och Ohlander (1997) poängterar dock att för många lås och barriärer kan ge obehagskänslor och de efterlyser ett annat slags förhållningssätt:

”Om den mänskliga skalan, öppenheten, skönheten och användbarheten gör att folk trivs, bor kvar, är ute mycket på gården och står och samtalar med grannarna här och där i trapphuset, då får man tryggheten och kontrollen på köpet, nämligen den sortens trygghet och kontroll som är mänsklig, inte bara teknisk.” (Olsson, Cruse Sondén och Ohlander, 1997, sid. 150)

Det här talar för att de sociala relationerna i grannskapet har en viktig betydelse för trygghetskänslan, tillsammans med de fysiska aspekterna. Om de boende känner varandra och hjälper varandra har de en gemensam kontroll över gården, vilket skapar trygghet (Olsson, Cruse Sondén och Ohlander, 1997).

För många människor är det viktigt att ha uppsikt över gården från sin uteplats eller ifrån fönstret. Särskilt viktigt verkar detta vara för småbarnsföräldrar, som också uppskattar att ha utblick över gårdens utgångar (Berglund och Jergeby, 1998). Å andra sidan kan en alltför överblickbar gård göra att den känns som en offentlig miljö, där alla kan titta på dem som vistas på gården (Olsson Lieberg, 2007)

Reflektioner - trygghet

Hur de boende upplever sin gård ur trygghetssynpunkt är troligen väldigt beroende av var någonstans de bor, om de har barn, samt flera andra aspekter. Bor de i ett område som anses otryggt kanske det måste finnas tydliga gränser in till gården, för att skapa en trygghetskänsla. Det kan också finnas önskemål från föräldrar om slutna gårdsrum vilket gör det lättare att hålla koll på barnen. Många föräldrar uppskattar även en lättöverskådlig gård av samma anledning, och denna önskan delas säkert av vissa andra. Men risken med en alltför öppen gård är att de som vistas där känner sig uttittade och har svårt att hitta en plats som känns behaglig på gården. Här får man alltså försöka se till alla användare vid planeringen av gården.

Enligt Olsson, Cruse Sondén och Ohlander så ska man sträva efter en social trygghet framför en teknisk. Som tidigare nämnts sänder låsta portar signaler om otrygghet och osäkerhet, till skillnad från visuellt och fysiskt tillgängliga gårdar. Men man måste trots allt se till de boendes önskemål. Om de kräver låsta portar in till gården för att de ska känna sig bekväma med att använda gården, då måste man kanske ha det så.

Delaktighet

”Om folk känner sig delaktiga i vad som händer i bostadsområdet, om de känner visst ansvar för vad som händer och om de uppfattar att de kan påverka det – då har det en genomgripande betydelse för grannskapet.” (Olsson, Cruse Sondén och Ohlander, 1997, sid. 213)

Berglund och Jergeby (1998) har sett att när boende tillåts delta i skötseln av gården känner de en ökad kontroll över gården och den blir mer som deras egen, jämfört med gårdar som sköts av en stor förvaltning. De framhåller också att små detaljer såsom, dukar, egna blomkrukor och lösa möbler kan ge gården en personligare karaktär, vilket uppskattas av många boende. Bergquist (1989) anser, angående betydelsen av trädgårdar och odling, att kreativitet är en viktig del av boendet. Han fortsätter: ”Hon tar närmiljön i besittning och avsätter spår av sin egen existens. Detta är ett led i hennes möjligheter till identifikation med

en viss plats.” (Bergquist, 1989, sid. 154) Olsson, Cruse Sondén och Ohlander (1997) skriver dock att det i ett traditionellt hyreshusboende finns relativt små möjligheter till skapande, t.ex. odling. Dessutom har de uppmärksammat att människor i många fall inte vågar ta egna initiativ när det gäller den gemensamma gården, vilket kan bero på vår rädsla att bryta mot normer och regler. Men de har sett fall där boende t.ex. har börjat plantera om rabatter och det har gjort att de boende får någonting att samlas runt.

Det går att märka ett ökat intresse för boendeinflytande i många bostadsförvaltningar idag även om långt ifrån alla boende vill engagera sig i t.ex. skötseln av gården (Berglund och Jergeby, 1998). Men det är tillräckligt att bara en mindre grupp engagerar sig i ordning och skötsel för att det ska få positiva konsekvenser (Olsson, Cruse Sondén och Ohlander, 1997). Torseke Hulthén (2000) talar om de så kallade eldsjälarna, personer som engagerar sig i gården och det gemensamma. De tar själva på sig ett ansvar för utemiljöerna, och det som händer på gården. På så sätt kan de få med sig andra boende vilket upprätthåller sociala kontakter dem emellan. Olsson, Cruse Sondén och Ohlander (1997) påpekar dock att de här personerna måste känna uppskattning från både bostadsbolaget och de andra boende, för att de ska vilja engagera sig.

Ibland kan det uppstå motsättningar mellan de boende i samband med boendeinflytande och det handlar ofta om ordningsfrågor i och med människors olika förhållningssätt inför detta (Cruse Sondén och Ohlander, 1997).

Reflektioner – delaktighet

En anledning till att bo i hyresrätt kan för många människor vara det faktum att de inte själv behöver underhålla speciellt mycket i sitt boende, både när det gäller den privata lägenheten och de gemensamma ytorna. Denna grupp uppskattar säkerligen att det finns anställda som sköter gården, och de kanske inte har något större intresse av att förändra den. Andra som bor i hyresrätt gör det av t.ex. ekonomiska skäl, och dessa människor kan med större sannolikhet ha en vilja att kunna påverka gården och andra gemensamma ytor. Troligtvis skiljer sig en gård till ett hyreshus från en gård tillhörande en bostadsrättsförening. I bostadsrättsföreningen tycks det vara lättare att engagera de boende i gårdens skötsel. I ett hyreshus finns ofta inga förväntningar på det och Olsson, Cruse Sondén och Ohlander framhöll också att många hyresgäster känner att de inte får sköta om eller påverka gården i större grad eftersom det är bostadsbolagets jobb. Jag tror att alla skulle tjäna på att låta de boende vara delaktiga i gården, eftersom det troligen skulle få dem att känna en större tillhörighet till den. Dessutom skapas möjlighet till aktiviteter, vilket många boende säger sig sakna. Dessa aktiviteter kan i sin tur fungera kontaktskapande och de boende har något att samlas kring.

Avslutande diskussion

Frågeställningen *Vad efterfrågar de boende i sin bostadsnära utemiljö?* är en bred fråga och ger därför också ett brett svar. Det går inte att finna ett svar som stämmer in på alla människor, eftersom alla är olika. Dock går det att se mer eller mindre tydliga tendenser i vår inställning till gemensamma bostadsgårdar. I ett grundläggande steg handlar det om att de boende ska kunna betrakta den avsedda gården som "sin" gård. Annars tenderar de att få en likgiltig inställning till den. Det är många aspekter som påverkar känslan om tillhörighet, dels hur själva gården är utformad, t.ex. i form av avgränsningar mot andra ytor och entréer till gård och bostadshus. Men något jag också uppmärksammat är, hur viktigt det är med val av möbler och andra objekt till gården. En fastsatt bänk ger ett helt annat intryck än flyttbara möbler. Dels möjliggör de flyttbara möblerna en mer flexibel användning, men de förmedlar också ett positivt intryck. De säger att det finns en tillit på gården, från värden till de boende men också mellan de boende. Det här är en del i att de boende kan förändra sin gård, vilket också bidrar till känslan av att det är deras gård. Ett annat sätt att påverka gården är att de boende tillåts delta i gårdens skötsel eller får ha egna odlingslotter. Ett aktuellt exempel från Seved i Malmö visar en lyckad satsning på odlingslotter. Seved kan beskrivas som ett socialt utsatt område och det fanns skepticism mot att anlägga kollektiva odlingar, p.g.a. stöldrisk och oro för skadegörelse. Resultatet blev dock lyckat, och odlingarna engagerar de boende och skapar sociala band (Malmö stad, 2011). Detta visar att en insats på gården kan ha en positiv inverkan på det sociala klimatet i ett område, vilket ger ökade trygghetskänslor. Något som de allra flesta människor ser som viktigt i sin närmiljö.

En ytterligare förutsättning för att de boende ska uppskatta sin gård är att den går att använda. I mina studier har jag dock sett att det är många människor som inte använder gården rent fysiskt utan främst uppskattar utsikten av den. Detta talar för att även små gårdar har en funktion. Jag upplever att många nya bostadsgårdar har en mycket begränsad storlek, som man istället försöker kompensera med ett exklusivt utförande. Resultatet av det kan bli att gården fungerar som en statussymbol som de boende kan visa upp för utomstående, men att gården i sig tappar all praktisk funktion. Angående gårdens användbarhet kan man se en önskan om aktiviteter, för andra än barnen. För dem finns en tydlig plats ute, nämligen lekplatsen. Men många vuxna människor efterfrågar aktiviteter även till sig, för att ha en konkret anledning att gå ut på gården. Här tror jag att det finns stort utrymme för innovativa idéer och nya funktioner att ge bostadsgården. Kanske har vi delvis kvar tankarna som fanns under funktionalismen, då man skiljde starkt på arbete och fritid, vilket gjorde att bostadsgården tillägnades rekreativa funktioner. Kanske kan man ge gården nya användningsområden, som kan tilltala andra än barnen. Annika Jensfelt (2010) uppmärksammade i tidskriften *Arkitekten* en gård som utrustats med träningsredskap för äldre, vilket känns som en ganska ovanlig företeelse men det är samtidigt inspirerande. I det här fallet rör det sig om en gård tillhörande ett boende för äldre, men varför inte ta med sig idén och låta sig inspireras till att ge de bostadsgårdar nya och annorlunda funktioner om det finns en önskan om det?

Under studierna om människors användande av gården återkom jag ofta till de fördelar som en stor gård kan ha. Storleken möjliggör flera rum, användningsområden och mer vegetation på gården. Samtidigt finns, hos de boende, en önskan om att känna igen och ha koll på dem som rör sig på gården. Eftersom en större gård i de flesta fall också hör till ett stort antal lägenheter kan de här två önskemålen vara svåra att kombinera. Eller så finns en gyllene medelväg, som dock är svår att definiera, och dessutom påverkas av andra faktorer.

Under arbetet var det lätt att fastna i tankar om hur man får de boende att använda gården till varje pris. Visst finns det vinster med att vistas utomhus, såsom frisk luft och att vistas i naturliga miljöer. Men det finns ju inget egentligt värde i att bostadsgården används utan vinsterna finns i de sociala effekter som kommer av att de boende vistas tillsammans. Sociala effekter som kan skapa tillit mellan människor och ge ett tryggare bostadsområde. Något som också tycktes påverka de boendes känslor om trygghet är gårdar som är slutna samt låsta mot omgivningarna. Dels kan det kännas säkrare för småbarnsföräldrar, särskilt om det finns mycket trafik utanför gården. Men det kan också ge en trygghet i och med att endast de boende kan röra sig på gården och främmande människor stängs ute. Eftersom jag i arbetet frågar mig vad de boende önskar så får det här anses positivt om det är vad de boende efterfrågar. Men man bör även titta på hur de låsta gårdarna påverkar området runt gården och egentligen hela samhället. Genom att stänga ute alla andra människor på ett så pass tydligt sätt skapas en tydlig "vi mot dem" känsla, vilket jag tror är väldigt skadligt för samhället i en större skala. Det förmedlar till de utomstående att de utgör ett hot och inte är välkomna. Det finns andra sätt för att visa att en gård är privat, dels genom avgränsningen, men också via gränser som är tydliga utan att bli till fysiska barriärer. Man kan dra paralleller till villaträdgårdar. De är sällan omgärdade av höga, låsta staket, men ändå uppfattar folk att det är en privat trädgård som man inte får beträda. Man hör sällan talas om villaägare som blir av med sina utemöbler eller dylikt, vilket ställer frågan om det är större stöldrisk på en gemensam gård. Här måste man dock se till det faktum att villaområden överlag är välmående områden, vilket skapar en trygghet i sig. En trygghet som inte alltid finns i andra områden, vilket kan påverka de boendes attityd till sin omgivning.

I avsnittet om tillgänglighet såg jag indikationer på att de som bor på bottenvåningen har en lättare åtkomst till gården, särskilt om de har en uteplats ut mot gården. Detta fick mig att börja fundera på hur man kan få en större jämlikhet mellan de boende på olika våningar. Går det att ge tillgång till platser för utomhusvistelse på nya sätt än idag? T.ex. med hjälp av uteplatser på olika nivåer eller med olika typer av takträdgårdar, som blir lättåtkomliga även för de som inte bor i markplan. Det här är en spännande utmaning för alla byggnadsarkitekter men också landskapsarkitekter.

I detta arbete studerade jag enbart svenska gårdar och deras användning, eftersom ämnet annars hade tenderat att bli alldeles för stort och kanske även fått ett spretigt resultat. Dock kan jag se en ingång till en intressant fortsättning inom detta ämne. Nämligen att studera hur planeringsteorierna gällande bostadsgårdar ser ut i andra delar av världen och se hur det fysiska slutresultatet yttrar sig, jämfört med här. Sedan kan man studera om, och i så fall hur, användningen av gårdarna skiljer sig från dem i Sverige. Vad beror det på i så fall? Gårdarnas utformning eller kulturella och sociala sedvänjor?

Referenser

Elektroniska källor/Internet

Boverket (2008) Gårdsutveckling i miljonprogramsområden [online]. Tillgänglig: http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2008/Gardsutveckling_i_miljon_programsomraden.pdf [2011-05-07]

SFS, Plan- och bygglag (1987:10) 3 kap 15 § 6 mom [online]. Tillgänglig: <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1987:10#K3>. [2011-04-20]

Tryckta källor

Berglund, Ulla och Jergeby, Ulla (1998), *Stadsrum människorum – att planera för livet mellan husen*. Stockholm: Byggeforskningsrådet.

Bergquist, Magnus (1989), *Trädgårdens betydelser för folk i flerfamiljshus*. Göteborg: Forskargruppen för trädgårdskultur, Chalmers Tekniska Högskola.

Gehl, Jan (1996), *Livet mellem husene*. Upplaga 4. Köpenhamn: Arkitektens Förlag.

Jensfelt, Annika (2010), Rörligt pilotprojekt. *Arkitekten*. nr september 2010. sid. 14-15.

Kristensson, Eva (2008), *Det förändrade uterummet. Tendenser hos den bostadsnära utemiljön i 90-talets boendemiljöer*. Lund: Institutionen för Arkitektur och Byggd Miljö, Lunds Tekniska Högskola.

Kristensson, Eva (2007), *Bostadsgården. Vardagsrum, lekplats, mötesplats och utsikt*. Stockholm: Formas.

Kristensson, Eva (2003), *Rymlighetens betydelse. En undersökning av rymlighet i bostadsgårdens kontext*. Lund: Lunds tekniska högskola - Institutionen för arkitektur.

Kristensson, Eva (1997), *Gröna kvaliteter och socialt samspel. En studie av hur några bostadsgårdar används av sina invånare*. Lund: Institutionen för byggnadsfunktionslära Lunds universitet.

Larsvall, Malena (1993), *Gård i stad, gårdens delar, samband och förändringar med exempel från Lund*. Stockholm: Byggeforskningsrådet.

Malmö stad (2011) *Hållbar stad Malmö*. Malmö stad.

Olsson Lieberg, Titti (2007), Vad ska vi ha bostadsgården till? *Bulletinen*. nr 2. sid. 4-8.

Olsson, Sören, Cruse Sondén, Gerd och Ohlander, Marianne (1997), *Det lilla grannskapet. Gårdar trapphus och socialt liv*. Göteborg: Centrum för byggnadskultur i västra Sverige.

Patel, Runa och Davidsson, Bo (2003), *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Upplaga 3. Lund: Studentlitteratur.

Reiter, Ole (2007) Bostadsgården – ett privat eller offentligt rum? *Bulletinen*. nr 2. sid. 2-3.

Torsehe Hulthén, Kerstin (2000), *Bra bostadsgårdar – här vill vi bo!* Stockholm: AB Svensk byggtjänst.